

УДК 376.1-053.67:37.013.42

Швець І.Б.

Народна артистка України, професор.

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я.

Анотація. У статті розглянуто особливості соціально-культурної адаптації дітей з обмеженими можливостями здоров'я засобами мистецтва. Основну увагу приділено розкриттю специфіки і значення вокального мистецтва в цьому процесі. Автор підкреслює, що соціальна незалежність дитини-інваліда містить в собі не тільки адаптацію до реальності, а й досягнення максимально можливого рівня особистої самореалізації.

Ключові слова: мистецтво, вокальне виконавство, інвалідність, адаптація, самореалізація.

Summary. The article discusses the socio-cultural adaptation of children with disabilities through art. The focus is disclosing specifics and importance of vocal art in the process. The author emphasizes that the social independence of a disabled child includes not only adapting to reality, but also achievement of the highest possible level of personal self-actualization.

Keywords: Art, vocal performance, disability, adaptation, self-actualization.

Проблема залучення людей з обмеженими можливостями здоров'я в реальне життя суспільства є актуальною в усьому світі. Створення оптимальних умов для успішного соціального розвитку, навчання, соціальної адаптації та інтеграції людей з обмеженими можливостями здоров'я є сьогодні пріоритетним завданням у всіх розвинених країнах. Зміна старої парадигми «повноцінна більшість - неповноцінна меншість» на нову - «єдине суспільство, що об'єднує людей з різними потребами» розглядається не тільки як засіб і

необхідна передумова суспільного прогресу, а й як найважливіша мета соціальної політики. [1, 201].

Інвалідність як соціальний феномен характерна для всіх країн світу, незалежно від рівня економічного розвитку. Гуманізація соціальної сфери в кінці ХХ - початку ХХІ столітті наклали свій відбиток на її сприйняття: вдосконалюється система реабілітації та соціальної адаптації інвалідів, посилюється їх інтеграція в суспільне життя, поступово усуваються перешкоди в навколишньому світі, і формується «безбар'єрне середовище». Конституція України згідно зі ст.23 гарантує право дитині на вільний і всебічний розвиток. Ст.31 Конвенції про права дитини закріплює право дітей на всебічну участь у культурному і творчому житті та зобов'язує державу надавати дітям рівні можливості для культурної і творчої діяльності. Система заходів щодо охорони дитинства в Україні містить, зокрема, забезпечення належних умов для соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей (ст.4 закону України «Про охорону дитинства»).

Вирішення задач щодо створення сприятливих соціокультурних умов для інтеграції дітей та молоді з особливими потребами є одним з актуальних аспектів соціально-педагогічної науки, зокрема мистецької педагогіки.

Мета статті полягає у розкритті особливостей соціально-культурної адаптації дітей з обмеженими можливостями здоров'я засобами мистецтва.

Стан здоров'я дітей з обмеженими можливостями перешкоджає освоєнню освітніх програм та участі у дозвільної діяльності поза спеціальних умов навчання і виховання. Це визначається, перш за все, тим, що в групу людей з обмеженими можливостями здоров'я входять діти з різними вадами розвитку: порушеннями зору, мови, слуху, опорно-рухового апарату, інтелекту. Їх дитинство сковано вузькими соціальними рамками, ізольовано від широкого загалу, насичене постійним психологічним дискомфортом від усвідомлення того, що вони не такі, як усі. Тому від швидкості та ефективності

соціально-культурної адаптації таких дітей в суспільстві залежить формування самосвідомості, самооцінки, шлях подальшого їх розвитку.

На думку дослідників (Л. Акатов, Н. Дементьєва, І. Іванова, В. Тесленко, Т. Єжова. В. Кобильченко), соціально-культурна адаптація людини з обмеженими можливостями - це «залучення його в звичайну соціокультурну реальність, при якій його недолік в процесі компенсаційної діяльності не заважає ні йому, ні оточуючим, що досягається за допомогою залучення до культурних і духовно-моральних цінностей, до здорового способу життя через світ мистецтва, культури і творчості» [2, 2].

В даний час спостерігається великий інтерес до вокального мистецтва серед дітей та молоді. Зростає кількість співочих колективів, відкриваються численні вокальні студії, організуються вокальні класи в музичних та загальноосвітніх школах, де створюються можливості вибору для творчого розвитку будь-яких видів вокального виконавства - академічного, народного, естрадного, джазового, хорового співу. Щорічно в нашій країні та за її межами організуються вокальні конкурси за участю дітей та молоді різних вікових категорій, що свідчить про надзвичайну популярність вокальної творчості. [3,159].

Реабілітація за допомогою мистецтва - це найпростіший, надійний і дієвий метод соціалізації дитини-інваліда. Мистецтво, як відомо, являє собою потужний, нічим не замінний набір психостимулюючих технік, в процесі мистецької діяльності дитина отримує позитивний емоційний ефект - зліт почуттів, що дуже сприятливо позначається на її здоров'ї і розвитку. У той же час, мистецтво - це спосіб розвитку і реалізації людини як особистості, адже в процесі мистецької діяльності людина змінюється, вдосконалюється. Здатність до мистецької діяльності викликає успіх, який, в свою чергу, підтримує інтерес до творчого процесу. [4].

Соціальний статус дітей з обмеженими можливостями визначається цілою низкою чинників, в тому числі характером ставлення до них з боку

суспільства. Усвідомлюючи важливість проблеми, громадські організації міста Винниці «Центр «Культурна стратегія - XXI», торгова марка «RUTA» та культурний центр «Галерея - XXI» у 2015 році ініціювали проведення Всеукраїнського пісенного конкурсу-фестивалю для дітей та молоді з обмеженими можливостями. Цей соціальний проект підтримали Міністерство культури України, Департамент культури Вінницької міської ради, Департамент соціальної та Молодіжної політики Вінницької обласної держадміністрації. Іноземним партнером фестивалю-конкурсу став Фонд ініціатив для людей з обмеженими можливостями «PRO OMNIBUS» (Республіка Польща), який проводить щорічний Міжнародний пісенний фестиваль для молоді з обмеженими можливостями «Чехочинські творчі зустрічі».

Фестиваль-конкурс під назвою «Золотий птах» проводиться з метою створення платформи для реалізації пісенних талантів дітей та молоді з функціональними можливостями, сприяння їх самоствердженню та інтеграції в суспільство, а також привернення уваги громадськості до проблем дітей та молоді з особливими потребами. Спеціально для фестивалю-конкурсу «Золотий птах» вінницька письменниця Галина Крюк написала однойменну казку. За змістом казки саме Золотий Птах – символ добра, милосердя, людяності - допомагає знайти в кожній дитині частку золота своєї душі, виявити талант і піднятися на пісенний Олімп.

Головними завданнями конкурсу-фестивалю «Золотий птах» є: створення найбільш сприятливих умов для розкриття творчих здібностей дітей та молоді з обмеженими можливостями здоров'я, здатних в перспективі примножити творчий потенціал України стимулювання інтересу дітей з обмеженими можливостями здоров'я до творчих занять; інтеграція дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціальне середовище через участь в мистецьких заходах; популяризація народної та сучасної естрадної музики та співу, підтримка та пропаганда нових тенденцій народної і популярної

естрадної сучасної пісні; розвиток і зміцнення міжнародних професійних і культурних зав'язків, обмін досвідом між педагогами та організаторами дитячих музичних конкурсів та мистецьких заходів.

У конкурсних виступах беруть участь діти та молодь з обмеженими можливостями здоров'я віком від десяти до двадцяти чотирьох років, які розподілені у межах трьох вікових категорій: 10-14 років, 15-18 років, 19-24 роки. Конкурс проводиться у два етапи: на першому етапі необхідно пройти прослуховування у відбірковому журі, надіславши на адресу конкурсу відео або аудіо запис двох різнохарактерних пісень на власний вибір, одна з яких виконана українською мовою, у цифровому форматі MP3. Відбіркоче журі за результатами прослуховування визначає учасників фінального конкурсу. Під час фінального конкурсеного прослуховування конкурсанти виконують дві різнохарактерні пісні на власний вибір, одна з яких українською мовою. Пісня має звучати в «живому» виконанні під акустичний, власний супровід або під фонограму «мінус».

За два роки проведення пісенного фестивалю-конкурсу «Золотий птах» у ньому взяли участь діти та молодь з багатьох міст України – Харкова, Дніпропетровська, Київа, Одеси, Тернополя, Ужгорода, Вінниці, Сум та ін. Понад сорок учасників з усіх регіонів України мали можливість продемонструвати своє вокальне мистецтво на головній сцені Вінницького обласного академічного музично-драматичного театру ім. М. Садовського.

У липні 2016 року переможці Всеукраїнського пісенного фестивалю-конкурсу «Золотий птах» для дітей та молоді з обмеженими можливостями здоров'я гідно представили Україну на ювілейному XX Міжнародному пісенному фестивалі «Чехочинські творчі зустрічі», який організовує Фонд ініціатив для людей з обмеженими можливостями «PRO OMNIDUS» (Республіка Польща).

Фестиваль-конкурс «Золотий птах» став потужним мистецьким проектом, що являє собою серію соціально-культурних заходів, спрямованих

на апробування можливих форм інтеграції дітей з обмеженими можливостями здоров'я в творчий процес, підготовку глядацької аудиторії з числа учнів загальноосвітніх шкіл та студентської молоді, розширення волонтерських, партнерських зав'язків і залучення додаткових ресурсів для реалізації проекту, організація сюжетів, публікацій в ЗМІ про проблему соціальної відокремленості інвалідів і спробі її рішення за допомогою спільної творчості провідних українських виконавців, музичних педагогів, діячів культури і мистецтва та самих конкурсантів - дітей з обмеженими можливостями здоров'я в пісенному фестивалі.

Незважаючи на розвиненість української практики проведення дитячих музичних конкурсів і фестивалів, досвіду проведення подібних конкурсів-фестивалів до теперішнього часу не було. Інновація проекту полягає в творчому процесі дітей та молоді з обмеженими можливостями здоров'я та відомими митцями міста та області: не тільки спільні виступи, а й спільна участь в майстер-класах, спілкуванні за інтересами. Така форма творчої діяльності сприяє вирішенню проблеми соціальної відокремленості дітей з обмеженими можливостями, їх соціально-культурної адаптації в суспільстві.

Література.

1. Ромм Т. А. Социальное воспитание: эволюция теоретических образов / Т. А. Ромм. - Новосибирск: Наука; изд-во НГТУ. - 2007. - 380 с.

2. Усова Л. В. Социокультурные технологии адаптации детей-инвалидов [Электронный ресурс] / Усова Любовь Викторовна // Современные исследования социальных проблем. – 2011. – № 3. – Том 7. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsiokulturnye-tehnologii-adaptatsii-detey-invalidov>. (Дата обращения: 18.12.2016).

3. Швець І. Б. Формування вокально-виконавської культури майбутнього педагога-музиканта як педагогічна проблема. / І. Б. Швець // Матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці

фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.- Київ-Вінниця, 2016.- С.159-160

4. Буланова Л. М. Соціалізація дітей з особливими потребами: соціальнотворчий проект / Л. М. Буланова // Шкільний світ. Позашкілля. - Київ, 2011. - N 7 (42). - С. 14-17.